

(EKONOMİ)

imparatorluğun sonu mu?

Yaşadığı finansal krizin çok yönlü etkileri artıkça ve giderek stratejik müttefikleri azaldıkça ABD daha da saldırganlaşacak ve belki de kendi kurtuluşunu yeni bölgesel çatışmaların ve savaşların çıkmasında arayacaktır

ŞABAN İBA

Marksizm'in tarihi materyalist anlayışına göre, toplumların tarihsel evrimi her yerde aynı olmadı ve tarihin tanıdığı başlıca toplum biçimleri de her yerde birbirinin peşi sıra gelişmedi. Her bir üretim tarzına tekabül eden toplum biçimleri, her tarihsel süreçte kendi gelişimine uygun koşullarda gelişti ve şu ya da bu şekilde ileri biçimlere büründü. Bu bağlamda kapitalizm en gelişkin halini batı Avrupa'da aldı ve bu bölge kapitalizmin anavatanı olmaya hak kazandı. Burada da gelişme her yerde, her ülkede aynı olmadı: İngiltere, Fransa, Hollanda, İspanya, İtalya, Almanya gibi ülkelerde kapitalizmin doğasından kaynaklanan "hızlı ve eşitsiz gelişmesi" her ülkenin kendi somut ve kimi yerde son derece özgün koşullarında gelişti.

Kuzey Amerika kapitalizmi de batı Avru-

pa'nın daha batıya uzanan bir kolu olarak ve daha baştan "kapitalist temeller üzerinde" (F. Engels) kuruldu. Kapitalizmin "yüksek bir aşaması" olan emperyalizme, yani tekeli kapitalizm dönemine de bu ülkelerde en ileri düzeye ulaşıldı. Bu nedenle iki paylaşım savaşı bu bölgede (Avrupa'da) ve bölgenin en ileri kapitalist ülkelere arasında oldu. Hala bu ülkeler kapitalist emperyalist sistemin en ileri ülkelere olma potansiyelini sürdürüyor.

Kapitalizmin Batı Avrupa'daki gelişimi

Kapitalizmin Batı Avrupa'daki gelişimi 500 yıllık sömürgecilik sürecinde gelişti. Bu ülkeler başka bir gelişme potansiyeli olan ülke (ya da bölge) tarafından aşılamadı. Kapitalizmin bilenen tüm yasaları (kapitalist üretim ve yineden üretim kuralları, eşitsiz gelişme, tekelleşme, uluslararası entegrasyon vb.) bu

ülkelerde geçerliliğini koruyor. Sistemin iç çelişkileri ve başlıca emperyalist ülkeler arasındaki çelişkiler ve çatışma potansiyelleri bu ülkeler arasında sürüyor.

Sonuç olarak, kapitalist üretim tarzı ve buna tekabül eden devlet tipi ve her bir ülkenin özgün koşullarında ortaya çıkan devlet biçimleri gelişmelerinin 500.yılında hala kendi anavatanında ve kendisini yeniden üretme potansiyelleriyle devam ediyor. Önümüzdeki birkaç on yıllar da gene bu ülkeler arasındaki mücadelelere sahne olacak gibi görünüyor.

Kapitalist-emperyalist devletlerde egemen olan askeri ve politik stratejiler "en doğru politika en güçlü olmaktır" anlayışından kaynaklanır. Bu nedenle kapitalist emperyalist devletlerden her biri dünyadaki sömürü ve talandan daha fazla pay almak için birbirle-

(EKONOMİ)

riyle güç ve çıkar ilişkilerinin belirlediği egemenlik yarışına girer ve her biri diğerinden daha büyük süper güç olmaya çalışır. Bunun doğal bir sonucu olarak sistem içinde liderlikler ortaya çıkar ve tarihsel dönemlere bağlı olarak küresel ya da bölgesel liderlik el değiştirir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra emperyalist kampın liderliğini eline geçiren ABD bu konumunu korumakta ve Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra da tek başına dünyadaki her şeyi belirleme çabalarını sürdürmektedir. Ancak tartışmasız üstünlüğüne ve belirleyici gücüne rağmen emperyalist kampta ABD ile AB ülkeleri, AB ülkeleri içinde Almanya, Fransa ve İngiltere arasında, AB ile Japonya arasında, Japonya ile ABD arasında ekonomik, siyasal, askeri ve stratejik sorunlar ve bunlardan kaynaklanan çelişkiler giderek artmaktadır.

ABD'nin tek kutuplu dünya yaratma çabalarına karşın, Rusya'nın eski Sovyetler Birliği'nin yerini doldurmaya başlaması, Çin ve Hindistan dünya politikalarında daha etkili olması, Balkanlar, Ortadoğu, Kafkaslar ve Orta Asya'da yeni dengelerin kurulması önümüzdeki yıllarda önemli askeri ve stratejik gelişmelere neden olabilecek bir boyut içermektedir.

Kapitalist-emperyalist sistem içinde oluşan güç dengeleri yıllardan beri aynı kıtasal kategoriler çerçevesinde sürmektedir. Ancak, ABD-AB-Japonya'dan oluşan üç eksenle ifade edilen büyük güçlerin birbirleriyle sürdürdükleri açık ve gizli mücadeleler Sovyetlerin yıkılışıyla yeni bir evreye girmiştir. ABD'nin tartışılmaz üstünlüğü; bilimsel ve teknolojik potansiyellerinden, askeri, ekonomik ve politik gücünden kaynaklanmaktadır.

ABD'nin dünyanın en gelişmiş kapitalist ekonomisi olarak dünya egemenliğinde ön safta olması ve diğer güçlerle çatışması dünya kapitalist sürecinin doğal bir sonucu olmakla birlikte bu durumdan henüz kaygı duyma noktasında değildir. Aksine daha bir kararlılıkla "dünya imparatoru" gibi davranmakta, küresel güvenlik ve egemenlik stratejilerini 21. Yüzyılın "ABD Yüzyılı" olarak ele alma noktasına kadar götürerek 100 yıllık bakış açısıyla hareket etmektedir. Başkan Bush tarafından 29 Ocak 2003 tarihinde açıklanan ve Bush Doktrini denilen bu bakış açısı; a) ABD'nin aktif küresel liderliğinin pekiştirilmesi, b) ABD'ye yönelik tehditlerin ortaya çıkmadan önce engellenmesi, c) ABD için tehdit oluşturan siyasal rejimlerin değiştirilmesi gibi unsurları taşımaktadır.

ABD bu yükü ne kadar taşıyabilecek?

ABD'nin gerçek-

leşirmeye çalıştığı yeni küresel stratejiler (petrol ve doğal gaz gibi enerji kaynaklarının kontrolü, nükleer, biyolojik ve kimyasal kitle imha silahlarının denetlenmesi, ulusal, sınıfsal, etnik, dinsel ve kültürel nitelikli çatışmaların önlenmesi vb.) küresel planda ABD hegemonyasının devam ettirilmesini amaçlamaktadır.

ABD ekonomisi; yaklaşık 12 trilyon dolarlık milli gelir hacmi ile dünya gelirinin dörtte

birinden daha büyük bölümünü üreten, 1 trilyon dolarlık ihracat, 1.5 trilyon dolarlık ithalat hacmi ile dünya ticaretinin yaklaşık beşte birini elinde tutan, fert basma geliri 40 bin dolara yaklaşan, 280 milyonluk nüfusuyla dev bir ekonomidir. Bu dev ekonomide tarım yüzde 2, sanayi yüzde 18'lik bir yer kaplarken, ekonominin yüzde 80'i hizmetler sektöründen oluşmaktadır.

Dünyaya hükmeden bu dev ekonomi, aynı zamanda kendi içinde adaletsiz gelir dağılımı, bütçe açıkları, dış borç ve bunların neden olduğu çeşitli sosyal sorunlarla da boğuşmaktadır: En düşük gelir grubunu oluşturan nüfusun yüzde 10'u milli gelirin ancak yüzde 1.8'ini kullanırken, en yüksek gelir grubunu oluşturan nüfusun yüzde 10'u ise, milli gelirin yüzde 30,5'ini kullanmaktadır.

Geçmişte büyük devletlerin "çıkarlarını korumak için uzun vadede tek başlarına kaldırmayacakları ekonomik ve askeri yükler altına girdiklerini ve bu nedenle göçüp gittiklerini" düşündüğümüzde şu soruyu sormalıyız: ABD, şimdi "terörle mücadele" kisvesi altında ve gelecekte başka nedenlerle dünyanın birçok yerinde yapacağı savaşların ekonomik, siyasal, askeri ve diplomatik yükünü tek başına ne kadar taşıyabilecektir?

ABD hala bu yükü taşıma gücüne ve potansiyeline sahip olmakla birlikte, küresel saldırılara karşı küresel direnişlerin artması, Güney Amerika'da olduğu gibi sistemden kopuşların çoğalması, yeni küresel ve bölgesel dengelerin kurulması vb. gelişmeler ABD hegemonyasını sarsmaya başlamıştır.

Özellikle şu anda yaşadığı finansal krizin çok yönlü etkileri artıkça ve giderek stratejik müttefikleri azaldıkça ABD daha da saldırganlaşacak ve belki de kendi kurtuluşunu yeni bölgesel çatışmaların ve savaşların çıkmasında arayacaktır. Bu da ABD'nin, dünya çapında daha saldırgan, daha baskıcı ve "dünya imparatorluğu" olmanın her gereğini yerine getiren "küresel terörist devlet" olmaktan kaynaklanan çirkin yüzü daha belirgin bir şekilde ortaya çıkacaktır.